

FELSŐOKTATÁSUNK KIHÍVÁSAI

BAZSA GYÖRGY

Professor Emeritus

Stádium28 Kör

2017. április 26.

MAGNA CHARTA UNIVERSITATUM – Bologna 1988

Alapelvek

1. A földrajzi helyzetből és a történelmi hagyományokból fakadóan különbözőképpen megszervezett társadalmakon belül az **egyetem autonóm intézmény**, amely a tudományos kutatásban és az oktatásban hozza létre, értékeli és adja át a kultúra értékeit. Hogy **kielégíthesse a kor szükségleteit**, kutatási és oktatási tevékenységének minden **politikai, gazdasági és ideológiai hatalommal szemben függetlennek kell lennie**.
2. ...

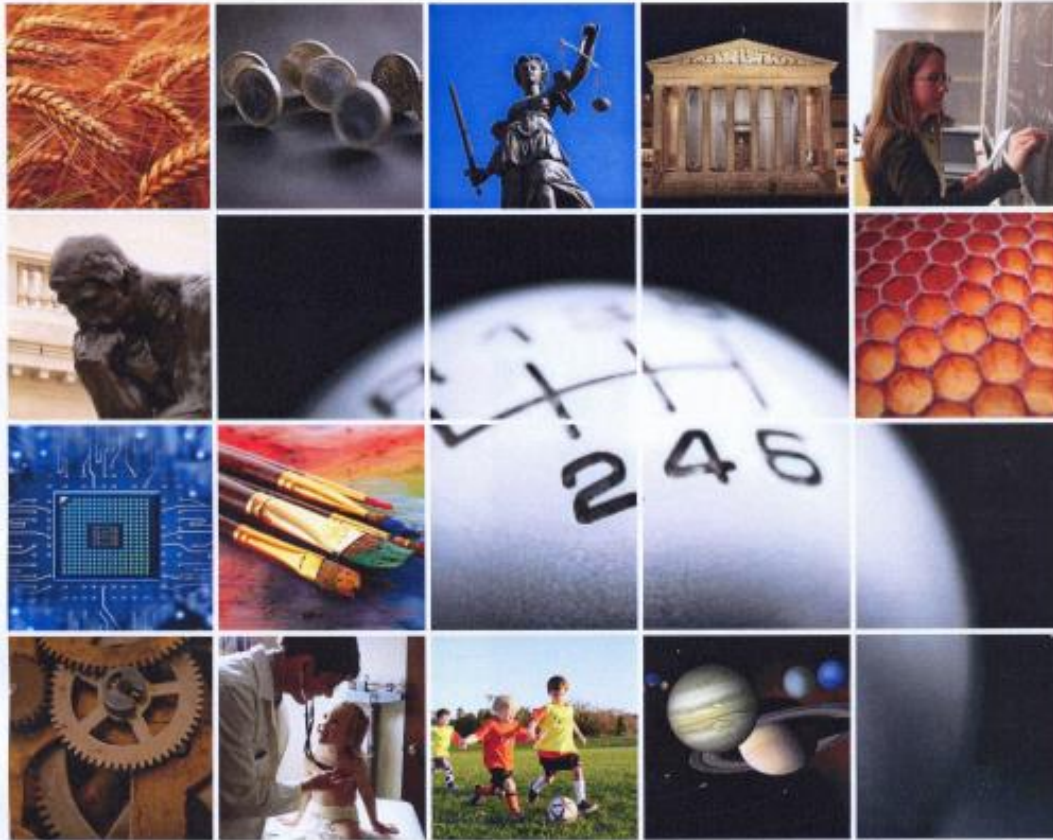
European universities call on Hungarian president to block legislation targeting Central European University

EUA members – gathered at the University of Bergen on the occasion of the General Assembly and Annual Conference on “Autonomy and Freedom: the Future Sustainability of Universities” – **express their deep concern and shock** at the adoption on 4 April 2017 of legislation intended to shut down the Central European University (CEU) ...

EUA continues to stand by CEU, inspired by the statement of support by the German President Frank-Walter Steinmeier:

“Europe, then, must not be silent, when civil society, even academia – as now at Central European University in Budapest – are deprived of the air to breathe.”

A tervezetet a Kormány nem tárgyalta meg, ezért az nem tekinthető a Kormány állásponyjának.

Fokozatváltás a felsőoktatásban

középtávú szakpolitikai stratégia

2016.

ás
ásban
ratégia

(Ugye magasabb fokozatba váltunk?
vö. Széll Kálmán Plan 2011)

1

Kihívások a **bemeneti** oldalon

Mik határozzák meg a bemenetet?

- A 18-19 évvel korábbi születések száma: *mára állandósult.*
- A családok társadalmi helyzete: *ma ez nálunk nagyon erős hatás, a kívánatos társadalmi mobilitást hátráltató tényező, egy jelentős hányad (negyed/harmad) esélytelen a kitörésre, közép- és felsőfokú továbbtanulásra.*
 - *A magyar közoktatás ezt a hátrányt nem tudja kompenzálni, sőt sok tekintetben csak növeli. (Stádium28 február.)*
 - *A mai oktatáspolitiká is ezt erősíti: pl. a 16 évre lecsökkentett tankötelezettségi korhatárral; az iskolatípusok (pl. a gimnáziumok) átalakításával és azok arányának, irányításának erőltetett módosításával; a jelen helyzetben társadalmilag irreális követelményekkel (kötelező nyelvvizsga).*

Ez nagy kihívás a magyar társadalom egésze számára!

- A fiatalok jövőképe a szakmákról, hivatásról, jövedelemről.
- Ismeretük az egyes egyetemekről, azok hírnevéről, követelményeiről, infrastruktúrájáról. *Itt jut aktív szerephez – a közvélemény, a média mellett – a **felsőoktatás**: az egyes egyetemek minősége, (hír)neve, rangja; hívó élőszó, beiskolázási tájékoztatások (beiskolázási szakkiállítások), színes kiadványok, vonzó internetes oldalak, jó reklámok, városuk vonzereje, egyedi ígéretetek, olykor csábítások.*

Ezek közös és egyedi intézményi kihívások!
E téren van és legyen verseny az egyetemek között.

- Az egyetemek állami és önköltséges szak-kínálata, ezek keret- és felvételi pontszámai (azaz a bejutási esélyek).

A szak-kínálatot elsősorban az egyetemek alakítják.

Szép indokuk: társadalmi (regionális, munkaerőpiaci) igény, új tudományos eredmények. *Nyomós* indokuk: több hallgató – több állami támogatás és több saját bevétel.

A keretszámokat – ***államit és önköltségeset*** – döntően a kormányzat alakítja, az egyetemek lobbija kicsit módosítja.

A ponthatárokat a finanszírozott frekventált (túljelentkezett) szakokon az állami felemeli, a keretet, támogatást visszafogja.

**Ez így torz verseny, nehezen kezelhető egyetemi kihívás.
Felsőoktatásunk bemenete tovább nem szűkíthető!**

Kihívások a **rendszerben**

Témakörök:

- Jogi háttér, szabályozás
- Intézményrendszer
- Szakrendszer
- Oktatás, képzés
- Kutatás
- Gazdálkodás
- Hallgatói ügyek
- Humánerőforrás (bér)politika
- Nemzetközi kérdések
- Minőségügy, akkreditáció
- *Menedzsment, autonómia*
- *Harmadik misszió*

Intézményrendszer – Ntv. 2017. 04. 26. (09.01.)

	Egye- tem	Alkalm. tudom-ok egyeteme	Fő- iskola	Összes FOI	Hallg. %
Állami	22	5	2 (1)	29 (28)	87%
Egyházi	5	-	17	22	8%
Magán	2	2	10	14	5%
Összes	29	7	29 (28)	65 (64)	100%

7 alkalmazott tudományok egyeteme (feltétel: 2 duális képzés!)

„Új” formula: közösségi felsőoktatási képzési központok (KFKK)

Intézményrendszeri „legójáték”

Kivonások: Testnevelési Egyetem (a Semmelweis-ből)
Állatorvostud-i Egyetem (Gödöllői SZIE-ből)

Összevonások: Kecskemét+Szolnok Főiskola → Pécs Athené(a. t.) E. (RM!)
Eger + Gyöngyös Főiskola → Kórház Károly (a. t.) Egy.
Pető András Főiskola → Semmelweis E-be (09.01.)

Átvonások: Szeged Sopronból az Óbudai Egyetemhez
2 Savaria kar Soprontól el – felolvad az ELTE-ben
Mórák, Gyulai Kar (Győr): Soprontól Győrhöz
BCE budapesti karai: erővel vissza Gödöllőhöz
Mezőtúr, Szarvas, Gyula: Gál F. Főisk-hoz (SzTE?)
Gödöllőtől: Jászberény Egerhez, és Békéscsabát?
Bajai vízmérnök képzés a NKE-hez (*Baja baja*)

Majdnemek: Pannon E. Informatikai Kar: a Pázmány PTE-hez
BME Gazdaságtudományi Kar: az ELTE-hez

Oktatás vs. képzés

Gondok a kezdeteknél:

- A korosztály nagyobb hányada (3-4×) tanul tovább: elitképzésből tömegképzés lett – már közel két évtizede!
- A középiskola sem tudásban, sem készségekben (*sem idegen nyelvben*) nem készít fel jól ennyi fiatalt a felsőoktatásra. (*Pedig elég régóta érettségi tárgy egy idegen nyelv.*)
- Nagyon heterogén a bekerülők ambíciója, hivatástudata, felkészültsége (felvételi ponthatárok [240] 280 és 480 között – sokan 500 ponttal jönnek). – 0. évfolyamok kellenek.
- A hallgatók „poroszos” közoktatásból jönnek – *de itt sem jut mind önállóságot igénylő, kreativitást fejlesztő környezetbe.*

Gondok a képzésben az oktatói oldalon:

- Oktatásmódszertanunk ehhez alig alkalmazkodott: még mindig a klasszikus *tanítási* – nem képzési – szemlélet él: előadó oktató – „hallgató” hallgató: sok kontakt óra – kevés hallgatói önállóság(ra készítés).
- A kompetencia-fejlesztés, az értelmiségképzés, a vezetői készségek kialakítása nem tudatos, jórészt hiányos.
- Az egyetemek az oktatási kérdéseket ritkán elemzik, talán csak a párhuzamos szak-akkreditációk alkalmával.
- Az intézmények a létüket biztosító, egyedüli hallgatói normatíva miatt döntően a **menyiségben**, s kevésbé a **minőségben** érdekeltek: több hallgató → több bevétel.

Gondok a végzésben – a hallgatói oldalon:

- Elég sok (kb. 10%) a (kényszerű) passzív féléven lévő hallgató.
- Így a hallgatók nagy hányada csak plusz félévek alatt végez.
- 15–20% átkerül államiból önköltségesbe: zömük kikerül.
- Sok (20–40 %) a nyelvvizsga nélkül bennragadt oklevél.
- Igen nagy a lemorzsolódás: első diplománál (A, O) 36-38%, másod diplománál (M, Szitk) 14-17%., PhD-nél 75%. ???

MRK lemorzsolódási munkacsoport: egy éve nincs lecsapódása az egyetemeken. Miért?

**8 tanév összesített „végzési” mutatói egyik legnagyobb,
legjobb egyetemünkön**

Az egyetemet elhagyó sok ezer hallgató közül	100%
✓ oklevelet szerzett	48%
• még oklevelet szerezhetsz (már csak nyelvvizsga kell)	11%
○ <i>diploma vagy abszolutórium nélkül távozott</i>	41%

Kihívások a képzésben:

- Még mindig elég elaprózott a szakstruktúra.
- Az új kkk-k jól fogalmazzák a képzési és kimeneti célokat, az alkalmazói oldal számára volt lehetőség javaslatokra.
- Ezek tantervi-tantárgyi realizálása most folyik: A és M között kiegyenlítés, szemlélet és kultúra váltás szükséges.
- A mai (elég általános) munkáltatói kívánalmak teljesítése lassan halad. Kérdés: miket és mennyiben kell követni?
- Így is jó a diplomások (zömének) munkaerőpiaci helyzete (állás, bér) – s a java külföldön is keresett és kelendő!
- Stratégia 2016: A képzés kezdetén és befejezésekor mérni kell a hallgatók kompetencia szintjét: ez mutatja a felső-felsőoktatás „hozzáadott értékét”. 2015-ben kezdődött.

A hallgatói önkormányzatok vállaljanak nagyobb szerepet ezekben: ez is érdekvédelem – a diploma érdekében! 17

Kihívások az oktatói körben

A jó egyetem kulcsa a **jó oktató/professzor**. E nélkül nem megy!

Az egyetemi oktatói pálya, karrier korábban egyértelműen vonzó **volt**: rang, autonómia, tudásvágy, önmegvalósítás ...

A mai (hazai) munkaerőpiac több szektora erős, velünk gyakran konkurál – és **győz**. Ez több egyetemen gondot okoz.

Sok oktató kényszerül külön munkákra, másodállásra stb.

A fenntartó és a mindenkori egyetemvezetés felelőssége a korszerű oktatási/kutatási munkafeltételek biztosítása, a teljesítmény **értékelése**, erkölcsi és anyagi **elismerése**, honorálása, az előrelépés biztosítása. Az ilyen humánpolitika sok helyen nem erős gyakorlat. **De a bér is kevés!** (4+40 DSc docens!)

Merjünk teljesítmény + értékelés alapján differenciálni, elismerni!

Pl. legyen új(ból) professzori/nagydoktori ösztöndíj, alkotó év!

Kutatás

Hazai K+F-re: 468 Mrd Ft – a GDP 1,4%-a **vs. EU 3%**

„Az egyetemi K+F+I költségek stagnáltak az elmúlt években, annak ellenére , hogy a hazai K+F+I tudományos, szakmai és szervezeti szempontból legfontosabb szereplői a felsőoktatási intézmények.” (Palkovics László: MTMI képzések. ppt 2016)

	K+F lét- szám	Ráford- dítások Mrd Ft	Beru- házások eloszlása	Egy kuta- tóra jut	Minősít ettek aránya
Felsőokt.	22.000	57	9%	45 MFt	75%
Állami int.	10.531	62	14%	Átlag: 167 MFt	20%
Vállalk-k	23.706	344	77%		5%

European Research Council grant-ek tíz éve:

Ország:	UK	DE	NL	SE	HU	PL	CZ
Grant:	1593	1091	673	253	57	27	26

Intézmény	Grant	Intézmény	Grant
<i>CEU</i>	<i>10</i>	<i>Óbudai Egyetem</i>	<i>1</i>
<i>ELTE</i>	<i>7</i>	<i>Pécsi T. Egyetem</i>	<i>1</i>
<i>Szegedi T. Egyetem</i>	<i>6</i>	<i>Semmelweis</i>	<i>1</i>
<i>BME</i>	<i>4</i>	Egyetemek	30

Kutatási – fejlesztési – innovációs kihívások

Stratégia 2016: „A felsőoktatási intézmények **K+F+I tevékenysége** jelen pillanatban az intézményrendszer szintjén nem tervezett, koordinálatlan módon *történik*.”

„Célunk tehát a felsőoktatási intézményrendszer K+F+I tevékenységének, struktúrájának és finanszírozásának az ország technológia-politikájának és a kiválósági elvárásoknak megfelelő tervezése és következetes végrehajtása.” **(2017-ben?)**

- kapcsolódás a technológia-intenzív vállalatokhoz
- nemzetközi versenyképesség növelése
- K+F+I hálózatok kialakítása, infrastruktúra fejlesztése
- FOI-k K+F+I bevétele: 1,5% → 10% (költségvetésük %-ában)
- külföldi publikációk: 10.177 (2012) → 13.000 (2023)
- **forrásnövelés GDP%-ban: 0,24% (2012) → 0,5% (2020)**

Gazdálkodás: források, elosztások

OECD: Education at a Glance 2016

„High-quality education needs sustainable funding.”

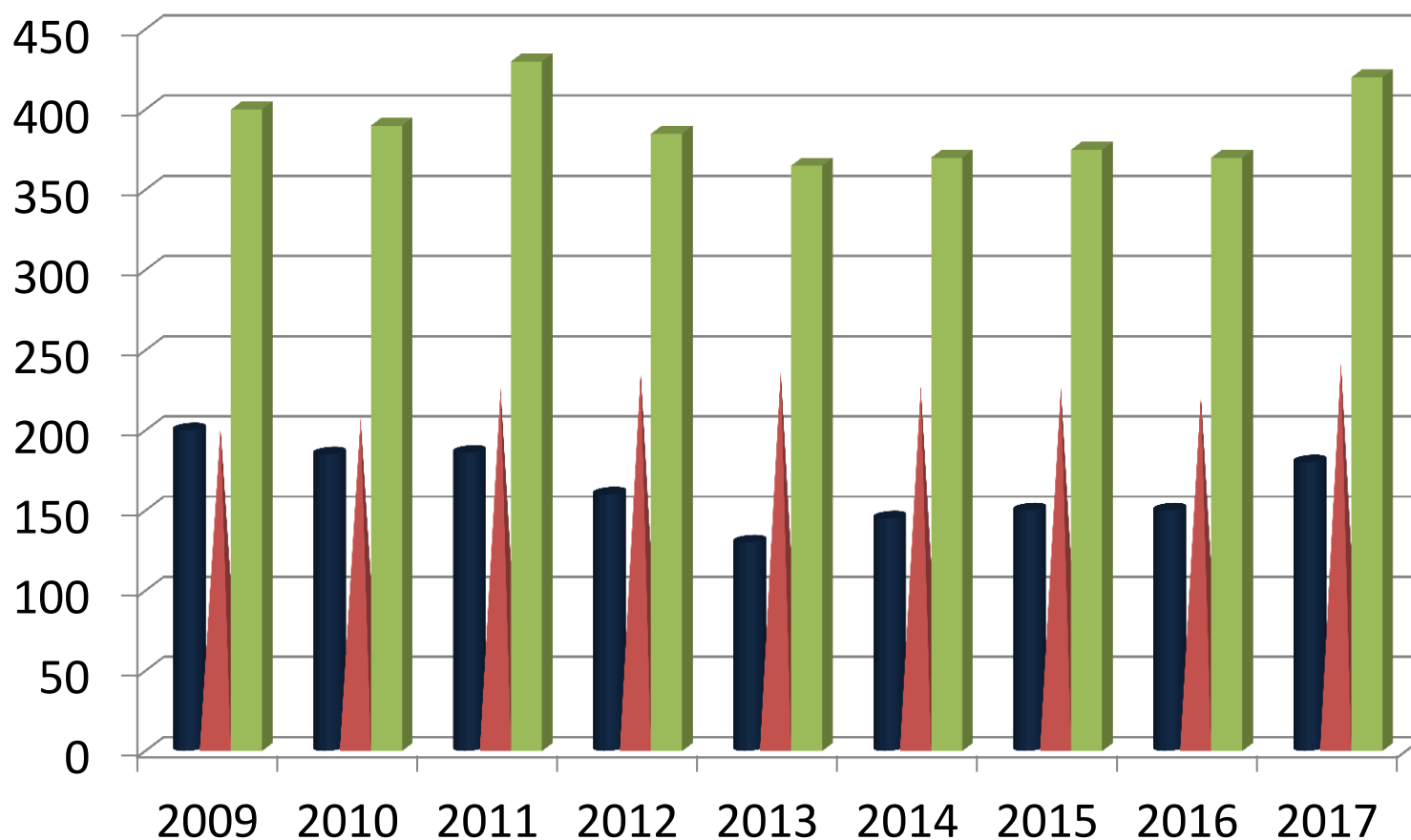
Hungary's annual expenditure per student by educational institutions from primary to tertiary level remains one of the lowest of all OECD countries: USD **5.591** compared to an average of USD **10.493** based on 2013 data.

Hungary reduced its expenditure per student between 2008–2013, and its value from primary to tertiary level remains one of the lowest of all OECD countries: **3,8%** of GDP **vs. 5,2%** OECD average.

Ezek nagy kihívások – elsősorban a költségvetés számára!

Felsőoktatásunk költségvetése (2009-es áron), NFKK

■ Támogatás ■ Bevétel ■ Kiadás

A kevés támogatás elosztása is célszerűtlen:

- Ma csak hallgatólétszám-arányos *nyomott képzési normatíva* van, ami nem épül valós önköltségszámításokra. **Miért nem?**
- A kutatási támogatási normatíva megszűnt. **Miért?**
- A pályázati források nő(het)nek, de azok csak jó célfeladatokat szolgálnak, nem a felsőoktatás alapfeladatait és költségeit. *„Ha viszont nincs elégséges alapellátás, a pályázás kényszere szétaprózza a tudományos munkát.”* (PBK – 2017)
- ✓ ***A kutatásban legyen (részleges) közbeszerzés-mentesség, mert ez lassú, bürokratikus és drága!***
- ✓ ***A kutatási bevételek ÁFA-ját csökkenteni kell!***
- ✓ ***Ha van sport TAO, miért nincs felsőoktatási TAO? Legyen!***
(Hány ezer embert érint az egyik, ill. a másik?)

Stratégia 2016: „A finanszírozás jelenlegi rendszere alapvetően hallgatói létszám alapú és semmilyen módon nem honorálja a felsőoktatási teljesítményt, nem ösztönzi sem a hallgatókat, sem a felsőoktatási intézményeket.”

„A képzések és a kutatás, tudományos teljesítmény finanszírozásában meg kell teremteni egy stabil, kiszámítható, a munkaerő-piaci követelményekhez, illetve *a mindenkori költségvetési forrásokhoz igazodni képes, valós, elismert önköltségen alapuló feladat- és teljesítményalapú rendszert.*”

Ez nem számolási, ez súlyos elvi kérdés: *vagy átlátható, előre kiszámítható, feladat- és teljesítményalapú finanszírozás él szakmai tervekkel, versennyel, értékeléssel, elszámoltatással; – vagy kijárásos, alku alapú, személy- és politikafüggő, így a teljesítményt, autonómiát is visszafogó, mellőző rendszer árt.*

Bejelentett beruházási programok			Mrd Ft
NKE	2016	Oktatási épület, sportlétesítmények, kollégium	30
		Lovarda a Orczy-kertben	3
		Kompetencia fejlesztés, életpályaprogram	17
		Jó kormányzás megalapozása	12
TF (TE)	2016	A világ legszínvonalasabb sportegyeteme	44
PAE	2016	Duális képzés oktatási épülete	12
ELTE	2017	Energetikai fejlesztések	5
PTE	2016	Modern városok program (idegennyelvű képzés)	4+16
Mind	2017	Felsőoktatás+ipari együttműködési pályázat	25
	2017	„Társadalmi felelősségvállalás” (vidéki FOI-k)	30
	2017–23	Kollégiumi fejlesztések	193
	2015–17	PPP kiváltások	54

Mi a fenti döntések alapja? Ki és miből tartja majd fent? (PPP)

Kihívások az **intézményi autonómia**
és az **irányítás** oldaláról

Kihívások a **kimeneti** (külső) oldalon
– a harmadik misszió

Helyzet- és jövőkép – tömören

A magyar felsőoktatás – erősen alulfinanszírozottan – törekszik ellátni feladatát, s elég változatos skálán teljesíti hivatását. A tudomány fejlődése, a termelés és a szolgáltatás modernizálódása, a kultúra terjedése, a változó társadalmi körülmények, váratlan szabályozási és anyagi feltételek, a részben tervezhető munkaerőpiac gyakran jelentős változásokat igényelnek, olykor kényszerítenek ki. Ezekre határozottabban kell(ene) reagálni!

Számos tekintetben – olykor igen aktív – részesei vagyunk a globalizálódó nemzetközi felsőoktatásnak, a *European Higher Education Area*-nak. Nyitottak voltunk, vagyunk és leszünk.

Ha engedik, támogatják, számon kérik – felelősen autonómok is.

Tekintse a kormány a felsőoktatást stratégiai ágazatnak – és támogassa is ennek megfelelően! Ma nem az. 28

EMMI/kormány – Stratégia 2014: Negyed évszázad után, 2014-re el-
érkeztünk oda, hogy a magyar felsőoktatás nemzetgazdaságunk egyik
legsikeresebb, legversenyképesebb ágazata, és minden lehetőség adott
arra, hogy létrehozzuk Közép-Európa legjobb felsőoktatási rendszerét.

EMMI/kormány – Stratégia 2016: Paradox módon az átalakulás ... vég-
pontján egy legtöbb elemében **alacsony hatékonysággal** működő
felsőoktatási rendszer képe rajzolódik ki.

Professzorok Batthyány Köre – 2017: Az emberi minőséget javító kiadások
növelése helyett **csökkentettük** ezeket. Így az egészségügyre, a közoktatás-
ra, a **felsőoktatásra**, a kutatásra és fejlesztésre fordított kiadásaink ... ma is
elmaradnak a hasonló országokéhoz képest, sőt, ... még a nemzeti össz-
termékhez képest is csökkentek. (Erre már van kormányválasz, de titkos.)

Corvinus FNKK helyzetértékelése 2016-ról : 2015/16 felsőoktatás-politiká-
ját alapvetően az intézmények **irányítására, kontrolljára** vonatkozó célok
és **beavatkozások** határozták meg. A legfontosabb talán, hogy egyelőre
nem történt érdemi előrehaladás a felsőoktatás **alapvető funkcióinak**
fejlesztése, minőségének javítása ügyében.

EUA Public Funding Observatory: University Autonomy in Europe, April 2017

Hungary: The decline in public funding has been faster than that of the student population.

Figures reported show a recent increase in public funding which remains **insufficient** to offset the lasting effects of the major cuts operated at the beginning of the period.

Hungary is therefore categorised, in EUA's Public Funding Observatory for 2016, as a “**declining system under pressure**” with regard to higher education.

**Felsőoktatásunk legsúlyosabb kihívása:
How to be a freely developing system!**